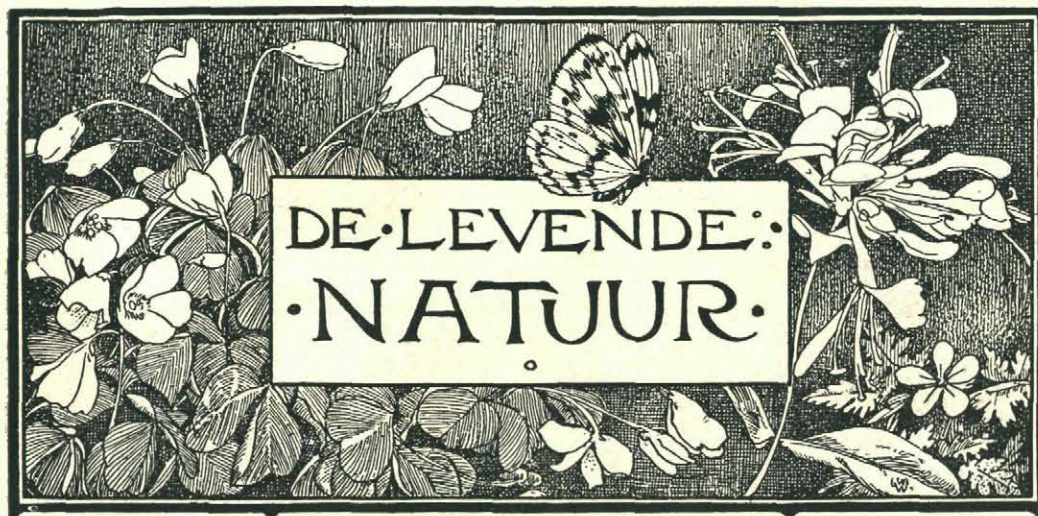


1 JULI 1934.

AFLEVERING 3.



NADruk VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en Dr. JAC. P. THIJSSE.

REDACTIE :

J. HEIMANS. AMSTERDAM.

Dr. JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE :

Dr. JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN :

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATIE :

2c OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

PRIJS PER HALFJAAR 1 3.25.

DE KLEINE ZEEMEEUW ALS BOOMBEWONER.

Telkens als onze gedachten teruggaan naar onze schooljaren, komen we tot de erkenning, dat er toch wel ontzettend veel veranderd is. En toch is dat slechts ruim dertig jaar geleden. Wij maakten toen juist in die dagen de ontwakende belangstelling voor de levende natuur mede. Onze ontvankelijkheid, onze gevoeligheid voor de romantiek van de wildernis, eigen aan de jeugd, was oorzaak dat we wild van bewondering werden. We verslonden „In Sloot en Plas” en de andere van de serie, naast Cooper’s „Wilddooder”. Wat later verscheen „Lente”, de eerste van den Verkade-cyclus. Onze vogelkennis putten we uit Buekers, want „Het Vogeljaar” en zelfs het „Intieme Leven der Vogels” was toen nog niet verschenen en voor onze verjaardagen stond een deeltje uit de pas verschenen serie van Cowans Nature Books „Wild Birds at Home” op ons verlanglijstje. Er ontstond een clubje, waarbij een sterke selectie werd toegepast en we „vogelden” toen met een waren hartstocht. Natuurlijk was er ook de sterke invloed van Aimard en Karl May en dat alles was oorzaak, dat we een heerlijken tijd beleefden. De luidjes onder de vrienden, die geen goed spoorzoeker of vogelkenner waren, hadden het toen hard te verantwoorden,

want ze werden of voor „sloom” of voor niet geheel vol aangezien. Zoo was er één, overigens een beste, brave kerel, die maar geen kijk op een Kievitsnest kon krijgen. Bovendien was hij een allerbedroevendst slecht boomenklimmer en deed vragen, zooals alleen een verachtelijke „greenhorn” kon doen; in één woord, hij miste nu alle capaciteiten voor een goed woudlooper. Ik herinner me een langen, onvergetelijken zwerftocht, dwars door de duinen van Overveen en Bloemendaal naar IJmuiden. Bij de kust raakten we in een kleine nederzetting van vischdiefjes verzeild en toen onze



foto Jan P. Strijbos.

Fig. 1. Kleine Mantelmeeuw op de broedplaats Isle of Noss, Shetlands. Juni 1933.

vriend deze vogels zag, informeerde hij argeloos hoe en waar ze nestelden. En toen we hem vertelden dat de sterntjes „hoog in de boomen” nestelden, at hij dit voor zoete koek op en zocht zorgvuldig de berkenboschjes af. We zouden echter heel raar hebben opgekeken, als men ons had voorspeld, dat de kleine zeemeeuw, een vogelsoort nauw geparenteerd aan de vischdiefjes, later als boombewoner geconstateerd zou worden. Maar in die dagen kenden wij de kleine zeemeeuw slechts van naam, want eerst in 1912 zou deze meeuw zich in ons land gaan installeren.

Misschien ook kwam hij hier al langer voor, maar in elk geval werd in dat jaar voor het eerst het broeden vastgesteld. En wel op twee plaatsen, n.l. op Rottum, waar de heer Burdet hem fotografeerde en op Schouwen, waar hij ontdekt werd door Vijverberg, ook een vogelfotograaf.

In de daarop volgende jaren werden op tal van plaatsen broedende kleine zeemeeuwen geconstateerd en op het oogenblik kennen wij bijna een dozijn broedplaatsen in ons vaderland. Zoo vinden we thans nesten op Texel, Vlieland, Terschelling (Boschplaat), op Schiermonnikoog en op Rottum, in de duinen van het Zwanewater, in de Bergerduinen, de Zandvoortsche duinen, op de „Beer” en nog enkele plaatsen. We hebben deze meeuw leeren kennen als een typische kustbewoner, een vogel, die zich vooral gaarne installeert in de zeeduinen, speciaal op de



foto Jan P. Strijbos.

Fig. 2. Stormmeeuwte op haar boomnest in de Berger duinen. Mei 1933.

lage hindernisduintjes voor den zeeloper en ook op de terpachtige „küpsten” in groote, tot op het grondwater uitgestoven duinvalleien. Deze karakteristieke „litteekens” der wanderbanen schijnen een buitengewone aantrekkingskracht op onze kleine zeemeeuwen uit te oefenen. Meestal zijn het bolvormige heuveltjes, behangen met de resten van de oude vegetatie, in den regel een kruipwilgassociatie, waarvan het blootgestoven wortelstelsel treurig neerhangt over de door den wind aangevreten randen. Kleine duinkerkhofjes, getuigende van de afbraak van een groot en massief duincomplex, verplaatst door de vernielende werkzaamheid van den wind. Maar ook de jonge, pasgeboren en met helm gekroonde hindernisduintjes blijken vaak uitnemend geschikte nestgelegenheid te bieden. Ten Zuiden en ten Noorden van de

beroemde Slufter op Texel vindt je de nesten bijna steeds op de toppen van die steile duintjes, zoo steil, dat ze zelfs moeilijk te beklimmen zijn, wat vooral veroorzaakt wordt door het mulle zand, nauwelijks gebonden door de *Ammophila*-vegetatie. In de Bergerduinen bouwen zij hun nesten of op de oude „küpsten”, resten van een verstoven duin of op nieuw gevormde helmkopjes en dan niet alleen in het jonge gebied van de kuststrook, maar ook in de veel oudere duinen van den binnenduinrand. Maar steeds blijkt uit den neststand een zekere voorliefde het home te bouwen op een topje van een duintje. Hetzelfde zien we in de duinen van het Zwanewater en Zandvoort en op de „Beer”.

Dit jaar werd in de Bergerduinen een merkwaardig nest van een kleine zeemeeuw



foto Jan P. Strijbos.

Fig. 3. *Jonge Aalscholvers in een nest op den grond. Lekkerkerk, Juni 1932.*

gevonden. Het lag n.l. op een vrijwel horizontaal loopenden stam van een krom gewaaiden eik, ruim 1½ M. boven den grond. Dank zij de nauwkeurige plaatsbeschrijving had ik weinig moeite met het opsporen van het nest. Reeds op grooten afstand zag ik een kleine zeemeeuw in den top van het eikje zitten en toen de kijker er aan te pas kwam, ontdekte ik ook de broedende vogel op het nest. Bij naderbij komen vlogen beide vogels op en bleven, zacht en ingetogen „kukkend” kalm boven de

broedplaats koersen. Merkwaardig genoeg had ik niet ver van den meeuwenboom reeds een kleine zeemeeuw in een top van een ander eikje zien zitten en wat verderop ontdekte ik een sinjeur, boven in een den, zeker twaalf meter hoog. Het leek, alsof alle kleine zeemeeuwen van dit gebied plotseling boombewoners waren geworden.

Ofschoon ik geen draagbare schuilhut mee had genomen, lukte het me toch zonder moeite een foto van den broedenden vogel te maken. Zonder eenige camouflage zette ik domweg het toestel bij het nest, kroop weg achter een armetierig berkje tegen een noordhelling in de nabijheid. Het was wel een armzalige schuilplaats, maar nauwelijks had ik me achter het doorzichtige loover van het berkje terug getrokken, of een der meeuwen streek in den top van zijn nestboom. Ademloos keek ik toe, hoe de vogel over den schuin naar beneden loopenden tak naar het nest stapte. Voor ik het wist zat hij op het nest, dat drie eieren van het gewone type bevatte.

Even nadat ik de eerste opname gemaakt had, verscheen een tweede meeuw in den top en tot mijn groote verwondering zag ik, dat dit een jong dier was. De pooten

en de snavel waren nog zeer donker en niet groengeel zooals bij volwassen kleine zeemeeuwen en op den rug en in de vleugels ontdekte ik nog veel bruin. Het was dus stellig een jonge, nog niet geheel uitgekleurde vogel, waarschijnlijk een tweede jaars dier. Langzaam daalde de jonge sinjeur af naar het nest. Ik begon schik in dit geval te krijgen. Op zich zelf was een boomnest van *Larus canus* al bijzonder genoeg. Maar nu nog die jonge vogel, het werd werkelijk uniek. Het was logisch, dat ik de beide vogels voor een paar hield en daar het broeden van de kleine zeemeeuw in een onvolkomen kleed nog nimmer geconstateerd werd, spitste ik me reeds op de mogelijkheid ook dit documentair vast te leggen. Maar even daarna moest ik het vermoeden, dat ik hier met een paar te doen had, laten varen. Er verscheen een derde meeuw, een oud dier in volkomen kleed, streek neer in den top en verjoeg al gauw het jongesnuitertje en loste even daarna de broedende meeuw af.

Van de kapmeeuw is bekend, dat ze soms op lage struiken en boompjes nestelen. In ons land werd dat geconstateerd op Voorne en op het Leersumsche veld zag ik nesten op de randen van hutten voor de eendenjacht. De zilvermeeuw en ook de kleine mantelmeeuw, die bij ons in de duinen broeden, bouwen nesten op den grond, vaak tusschen helm, duindoorn en kruipwilg. Op de rotskusten van het Britsche eilandenrijk leeren we de zilvermeeuw echter als een echte klifkustbewoner kennen, evenals de aalscholver, die bij ons soms op den grond broedt.

Toen eenige jaren terug in Lekkerkerk het aantal beschikbare nestboomen al kleiner en kleiner werd, gingen enkele exemplaren zich op den grond installeren. In den zomer van 1932 vond ik een heel rijtje grondnesten aan de Westzijde van het wed. Het bleek me echter, dat er van deze nesten maar bitter weinig terecht kwam; slechts in enkele nesten verschenen jongen. De kooiker vertelde mij, dat de ratten danig huishielden onder de eieren en jongen, zoodat maar een enkel jong tot zijn recht kwam.

Hoogstwaarschijnlijk mogen wij in het klifkust-nest een soort tusschenvorm zien van grondnest en boomnest. In Noord-Amerika werd van een meeuwensoort, nauw verwant aan onze zilvermeeuw, het nestelen in boomen geconstateerd en men meende dat dit in verband stond met het groote aanpassingsvermogen der meeuwachtigen.

Ook het boomnest van mijn kleine zeemeeuw beschouw ik als een bewijs voor

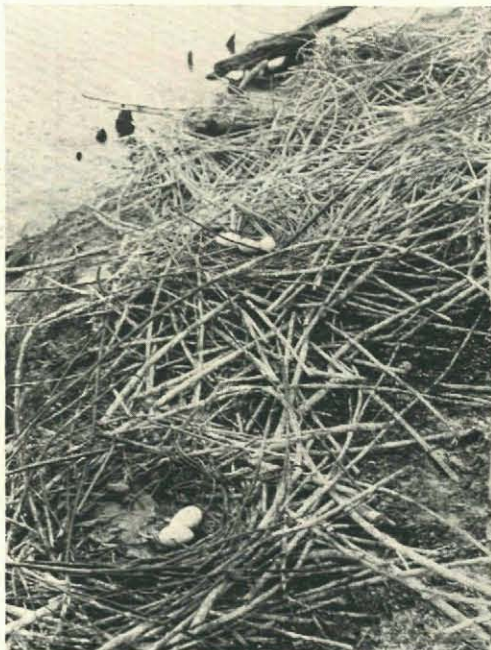


foto Jan P. Strijbos.

Fig. 4. Aalscholvernesten op den grond. Lekkerkerk, Juni 1932.

de bijzondere capaciteiten, waarvan de meeuwvogels telkens blijk geven ten opzichte van milieu-verruiming. Het is ook denkbaar, dat we in de komende jaren navolgers zullen ontdekken van het paar uit de Bergerduinen. Want telkens zien we, dat bij de meeuwen een nieuw verworven gewoonte spoedig door meerdere exemplaren wordt overgenomen. Nog steeds zien wij dat ze nieuwe jacht- en vischmethoden uitvinden, dat ze elkaar leeren nieuwe voedselbronnen te gebruiken en profijt trekken van het zich wijzigen der omstandigheden door zich snel aan te passen. Dat is wel een der meest op den voorgrond tredende karaktereigenschappen van alle meeuwachtigen: een levenshouding, waaraan ze hun grooten voorspoed en bloei der laatste decenia te danken hebben.



foto Jan P. Stribos.

Fig. 5. Aalscholvernest op een vervallen Kooischut; tusschenvorm boom-nest-grondnest. Lekkerkerk 1932.

Den dag nadat ik de *Larus canus* op en bij zijn boomnest fotografeerde vertrokken we voor onbepaalde tijd en met een zeer onbestemd reisplan naar het Noorden. Het speet mij, dat ik daardoor niet meer in de gelegenheid was de gang van zaken bij dit curieuze broedgeval te volgen. Ik was zeer nieuwsgierig, hoe de jonge kleine zeemeeuwen het hooge nest zouden verlaten en toen we de Shetlands bereikt hadden schreef ik den heer Burdet, in de hoop dat het uitloopen der jongen gefotografeerd of verfilmd kon worden. Maar toen de heer Burdet ging kijken, bleek het nest reeds verlaten te zijn en van de jongen was geen spoor meer terug te vinden. Later hoorde ik van den oorspronkelijken vinder, dat de jongen wel uitgekomen waren, maar hoe het verder met de familie gegaan was, bleef in het onzekere.

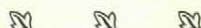
Op Noss, het kleine beschermde vogeleilandje aan de Oostzijde van de Shetland-archipel ontmoetten we weer de kleine zeemeeuwen. Daar bleken ze

echter in het geheel geen rotsbewoners te zijn, integendeel, alle nesten vonden we in het glooiende, golvende moorland. Slechts één nest was op een verbrokkelde kust met rotsblokken gebouwd. We waren toen tevens in de gelegenheid de verschillen tussen zilvermeeuwen en kleine mantelmeeuwen te bestudeeren. Er zijn thans ornithologen, die beide tot één soort rekenen. Maar wij vonden toch wel heel duidelijke en zelfs groote verschillen in gedrag en broedgewoonten. De zilvermeeuw is daar op Noss zeer algemeen en een echte klifkustbewoner, die maar weinig onderdoet voor de rots-acrobaat, de drieteenmeeuw. We zagen daar het grootste deel der zilvermeeuwen nesten op smalle rotsricheltjes, kleine uitsteekseltjes en plateautjes van den loodrecht uit zee oprijzenden rotswand en vele der gekozen nestplaatsen waren niet grooter dan het nest zelf. Hoe de jongen daar tenslotte groot kunnen worden, is een raadsel. De kleine mantelmeeuw vonden we echter nimmer op den rotswand, steeds lagen hun

nesten in het moorland, soms in gezelschap van enkele zilvermeeuwen. Slechts op één plaats vonden we kleine mantelmeeuwnesten die wat neststand betreft, op de zelfde wijze als van de zilvermeeuw gebouwd waren. Dat was op het rotsenstrand aan de Noordzijde van het eiland. Gedurende de vele uren, welke we daar in de schuilhutten zaten, leerden we tot in de perfectie het verschil in roep. Later was het ons een raadsel, dat we dit verschil in geluid niet direct hadden weten te onderscheiden. Bovendien ontdekten we nog een verschil, n.l. in broedtijd. De zilvermeeuwen waren stellig drie weken vroeger dan de kleine mantelmeeuwen en toen we overal de pasgeboren, jonge zilvermeeuwen vonden, bevatten de nesten der kleine mantelaars nog alle eieren. Resumeerende konden we dus drie groote verschillen ontdekken, n.l. in neststand, roep en broedtijd. De schaapherder van Noss, onze vriend Jimmy Jamieson, kon ook het verschil in de eieren zien, maar dat ontging ons. We vertelden hem, dat in Holland het hybridiseeren van beide soorten geconstateerd was. Daar had hij echter nog nimmer iets van gezien of gehoord, ook niet van de andere eilanden.

Gedurende de laatste periode van ons verblijf op de Shetlands vonden we ook nog nesten van de kleine zeemeeuw op kleine eilandjes in een groot meer. Dat was in het Noorden van Mainland, in de buurt van Voo. Ze broeden daar in gezelschap van Noordsche sterns en kapmeeuwen en ik moest telkens weer denken aan de groote gelijkenis met het Leersumsche veld.

JAN P. STRIJBS.



EEN NIEUW NATUURMONUMENT.

Zoolang de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten bestaat, houden wij ons bezig met de bescherming van de aalscholvers, de verschoppelingen van de visscherij, na de kraai de zwartste vogels van de zwarte lijst. Hun ervijanden, de visschers, zouden hen nog graag te vuur en te zwaard willen verdelgen. Heb ik u wel eens verteld, wat er jaren en jaren geleden in het Naardermeer gebeurd moet zijn? Daar nestelden destijds veel aalscholvers. Men heeft toen de jongen uit de nesten genomen, ze gedood en opgehangen in het elzenbosch, waar ze huisden en toen de boel in brand gestoken. Sedert dien tijd broeden ze niet meer in het Naardermeer, ofschoon ze er wel komen visschen. En ze zouden nu hartelijk welkom zijn. Maar ze hebben de voorkeur gegeven aan de hooge boomen van Gooilust.

Wij hebben altijd beweerd, dat uit het feit, dat de aalscholvers zich voornamelijk met visch voeden, nog lang niet de gevolgtrekking gemaakt mag worden, dat zij schadelijk zouden zijn voor de visscherij. De zaak is lang zoo eenvoudig niet en gelukkig begint men dat in visscherijkringen ook wel in te zien en terug te komen van de verouderde overijlde opvatting. Een ruim opgevat wetenschappelijk onderzoek aangaande het leven der aalscholvers en de invloeden, die zij ondervinden van hun milieu en wederkeerig weer op dat milieu uitoefenen, is bitter en bitter noodig.

Onze aalscholvers moeten beschouwd worden als bewoners van de Rijn-Maas-